

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ОНОМАСТИКИ

Рецензія на монографію: Белицкая Е. Н. Семантика онима (динамический аспект) : [моногр.] / Евгения Николаевна Белицкая. – Артемовск : Изд-во ГИИЯ ГВУЗ «ДГПУ», 2015. – 409 с.

Категорія пропріальності завжди викликала інтерес дослідників мови. Останні десятиліття відзначаються черговим сплеском наукової енергії ономастів, спрямованої на пошук її підґрунтя, що пов'язано зі змінами в системі координат гуманітарної розвідки. Сучасні ономастичні дослідження поволи позбавляються епістеміологічних обмежень, пов'язаних зі структуралістичною чи генеративною прескриптивністю знання про мову. Сьогодні все активніше досліджують складові глобальної ймовірнісної моделі мовного семіозису. Як наслідок, у центрі уваги вчених постає динамізм мовної системи, який розглядають на різних рівнях і під різними кутами. Цього разу у фокусі наукового осмислення постає динаміка онімного семіозису, який потрактовано в широкому лінгвістичному контексті, дотичному не тільки до проблем семіотики, а й логіки, психології та нейронаук.

Монографія Є. М. Беліцької є узагальненням результатів пошуку адекватної методології для розробки семантичної теорії пропріальних одиниць. Запропонована концепція динамічної семантики власної назви, що розробляється в когнітивно-дискурсивній лінгвістичній парадигмі, інтегрованої епістеміологічно синергетичним холізмом, спрямована на реконструкцію моделі онімogeneзу в інтеріоризованій мові.

Актуальність розв'язуваної в роботі проблеми не викликає сумнівів з огляду на центральність власних назв як предмета дослідження в теорії референції – загальноновизнаної системи координат, у межах якої зазвичай шукають відповідь на запитання про сутність значення. Доцільність спрямованості наукової розвідки на семантику власних назв зумовлена очевидним фіаско у встановленні їх морфо-синтаксичної специфіки. Аналіз семантичних особливостей пропріальних одиниць дозволяє авторці запропонувати необхідний ресурс для побудови переднаукової концепції значення – мрії для багатьох поколінь дослідників.

Наукова новизна дослідження полягає в способі розв'язання поставленої проблеми. Зокрема, синергетичний погляд на онімogeneз уможливило потрактування власних назв поза межами предикатно-аргументної структури висловлення. Постульований Є. М. Беліцькою неклаузальний статус прототипічних онімів (рух від власних назв до іменників, але не навпаки) докорінно змінює розуміння пропріальності. Залучення досягнень нейро- та психолінгвістики підвищує доказовість висловлених у монографії гіпотез.

Категорійно-понятійний апарат дослідження відповідає сучасному етапу розвитку лінгвістичної науки. Гіпотетико-дедуктивний метод, використаний у рецензованій праці, видається слушним та доцільним.

Мета дослідження спонукала авторку переосмислити понятійний апарат та дослідницькі принципи логіко-філософських теорій Аристотеля, Ч. С. Пірса, Дж. Мілла, Г. Фреге, Б. Расселла, Л. Вітгенштейна, Дж. Сьорля, С. Кріпке, Х. С. Соренсена, К. Доннеллана, Ф. Реканаті, К. Баха, Б. Геуртца, Дж. Каца, Х. Патнема, А.Ф. Лосева, С. Л. Франка, лінгвістичних концепцій А. Гардінера, Р. Коутса, Р. Джекендоффа.

Є. М. Беліцька зосередила увагу на онтологічних та філогенетичних основах пропріальної компетентності людини. Зокрема, ідею пропріальності розглянуто як онтологічно зумовлену складну концептуалізацію унікального об'єкта біологічного виду *homo sapiens* [тіло]*[его (Я, душа)] (Р. Джекендофф), філогенетично пов'язану з неклаузальною структурою (вокативом). У монографії підкреслено статус вокатива як мовної універсалії, необхідного механізму комунікації, що розвинувся в мові з нерозчленованих імен (О. А. Сорокіна) в інкорпорованому способі мислення давньої людини (О. Ф. Лосєв). Саме цим пояснюється особливий тип зв'язку власної назви та об'єкта позначення (зокрема, їх часте нерозчленування, на чому наголошували Л. Вітгенштейн, С. Кріпке), складність трактування онімів у межах типових ієрархій (Р. Джекендофф, Р. Ленекер) та їхня інтерпретація в термінах міфу (Ю. М. Лотман, Б. А. Успенський).

Значну увагу зосереджено на ментальних операціях процесу упорядкування семантичної структури пропріальних одиниць мови. Зокрема, провідною в цьому процесі визнається рекурсія, яка потрактована широко, як ключовий чинник нескінченного семіозису на основі «спадковості з модифікацією» (Н. Хомський).

У монографії Є. М. Беліцької підкреслюється визначальна роль іконізму в організації людської когніції. Саме іконізм запускає процес рекурсивного прирощення до концептуалізацій, що дозволяє розглядати класи власних назв через градієнти пропріальності: топонім як прирощений антропонім, хрононім як прирощений топонім тощо. Така інтерпретація дозволяє пояснити, чому не можна говорити ані про єдину модель оніма, ані про ономастику як цілісну науку (Е. Рут).

Досить цікавим, можливо, дещо дискусійним, є трактування заперечення як ментального механізму переведення аналогових концептних структур у компонентні концептні категорії онімосфери конкретної людини та всього людського співтовариства.

Безперечним здобутком рецензованої роботи є підрозділ, у якому розглянуті деякі аспекти моделювання когнітивної підсистеми пропріальних одиниць мови. Послідовно, логічно та переконливо Є. М. Беліцька окреслює методологічні ресурси моделювання, які пов'язані з перцептивною теорією знання (Л. Барсалу) та різноманітну категоризацію (як альтернативу родо-видової категоризації в межах «міфологеми раціонального мислення») (Р. М. Фрумкіна).

Розглядаючи концептуалізацію власних назв у дискурсі, авторка торкається питань концептуального змісту власних назв, його конструювання, що розглянуті в межах лексико-граматичного континууму.

На нашу думку, ідеї, викладені в монографії Є. М. Беліцької, ґрунтуються на серйозній науково-теоретичній базі, що забезпечує достовірність отриманих результатів. Рецензована робота є значним теоретичним доробком у розвитку ономастики і може бути рекомендована для лінгвістів, викладачів, аспірантів та студентів.